

ANALIZA TRANZACȚIONALĂ ÎN COMUNICAREA DIDACTICĂ

TRANSACTIONAL ANALYSIS IN DIDACTIC COMMUNICATION

CLAUDIA CRĂCIUN,

profesor universitar, doctor în pedagogie,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

Activitatea didactică include organic comunicarea dintre cadrul didactic și student/masterand. Eficiența acestei comunicări depinde, în mare măsură, de corelarea stărilor de spirit ale pedagogului și discipolului conform sistemului PAC (Părinte, Adult, Copil). Doar adecvarea raportului comunicativ dintre ei conform analizei tranzacționale permite asigurarea unei instruirii eficiente.

Cuvinte-cheie: comunicare, Analiză Tranzacțională, stare de spirit, sistemul PAC, activitate didactică în instituțiile universitare.

Didactic activity organically includes the communication between the teacher and the student/master course student. The efficiency of this communication, to a great extent, depends on the correlation of the teacher's and his pupil's state of mind according to the PAC system (Parent, Adult, Child). Only the adequacy of the communicative relation between them, according to transactional analysis, gives the possibility to ensure efficient teaching.

Keywords: communication, transactional analysis, state of mind, PAC system, didactic activity in university institutions.

O condiție oportună pentru instruirea studenților și masteranzilor într-o instituție de învățământ superior în domeniul artelor este crearea unei atmosfere de înțelegere reciprocă și conlucrare creativă. Pentru aceasta este nevoie de o corelare adecvată a *stărilor de spirit* în tandemul cadru didactic și student/masterand.

Starea de spirit este conceptul cel mai cunoscut și mai important cu care operează *Analiza Tranzacțională*. Acest concept se referă, în esență, la divizarea personalității unui individ în trei părți distincte: Părinte (P), Adult (A) și Copil (C). Fiecare dintre noi, în diverse situații, se află în una din aceste *stări de spirit*.

Stările de spirit sunt sisteme de gândire, de emoții și de comportamente legate de diferite etape ale dezvoltării unui individ sau chiar a unui grup. Pentru a înțelege mai bine diferențele dintre *stările de spirit*, e necesar să specificăm succint care sunt elementele comportate de acestea.

Starea de spirit Părinte (P), se referă la gândirea, emoțiile și comportamentele pe care orice individ le-a învățat la etapa socializării sale, prioritar de la părinții și învățătorii săi. Ea constituie anumite judecăți apreciative de tipul: „O persoană care se respectă exijează întru a fi instruită“, „Un om binevoitor vorbește calm, nu face reproșuri, ascultă atent“, „Manifestarea puterii poate fi făcută prin calmul și toleranța de care dai dovadă în relațiile cu oamenii“, „Cu cât e mai cunoscută opera de artă muzicală, cu atât e mai greu să-i găsești o interpretare originală“, etc.

Când un individ se află în *starea de spirit* Părinte, el reproduce atitudini și comportamente „împrumutate“ de la „figurile parentale“, care l-au marcat în trecutul mai mult sau mai puțin îndepărtat: mamă, tată, profesor, maestru, etc. Posibil ca aceste stereotipuri împrumutate de la alții să fie motivate prin propriile orientări axiologice, dar se întâmplă, că ele sunt străine acestora, dar individul le practică din lipsa unor modele adecvate intențiilor proprii. Spre exemplu, un tânăr poartă bluți roșii și o brățară colorată, deoarece consideră că oamenii de artă trebuie să fie deosebiți și să incite atenția prin vestimentația și accesoriile sale.

În procesul *comunicării*, *starea de spirit* bifurcă în Părinte grijuliu și Părinte normativ. Atunci, când pedagogul dădăcește discipolul, îl înconjoară cu atenție și se străduiește să-l sfătuiască la fiecare pas cum să procedeze, el se află în *starea de spirit* Părinte grijuliu confortă pentru discipol, dar riscantă, deoarece poate diminua simțul inițiativei și îl face deseori iresponsabil. Când unele cadre didactice se plâng pe discipolii săi că sunt iresponsabil, e cazul să se știe că o parte din vină o poartă ei, deoarece în procesul *comunicării* s-au comportat ca Părintele grijuliu și discipolii s-au obișnuit cu ideea că toate problemele le rezolvă pedagogul și nu-și mai fac deloc griji. Totodată e demn de menționat, că este imposibil să educi un artist, dacă profesorul lui nu va manifesta defel această stare de spirit. Fiecare activitate artistică are nevoie de afecțiune, admirație, reacție promptă la fiecare pas de succes, cât de mic n-ar fi. Un profesor caustic, distant și lipsit de darul de ași iubi discipolul nu poate educa un artist, chiar dacă posedă cunoștințe vaste în domeniu. Trebuie să recunoaștem, relația cadru didactic — discipol în lumea artelor are o consistență considerabilă de afecțiune. Această relație este marcată de admirație, dragoste, evlavie, venerație, dar și de ciudă, invidie, repulsie, posibil chiar ură.

Comportamentul *Părintelui* grijuliu îl recunoaștem prin gesturile deschise, zâmbetul încurajator, vocea caldă, bunăvoință, tendința de a „sări în ajutor“, de a fi preocupat de problemele altuia.

Avantajele acestei stări se constituie în faptul că inspiră încredere discipolilor, încurajează și creează condiții necesare dezvoltării și premise importante pentru apariția la discipol a stării de spirit Adult.

Dezavantajele sunt reprezentate de faptul că poate împiedica dezvoltarea personalității indivizilor pe care îi tutelează. Prea multă protecție generează inacțiune, mai ales dacă este impusă.

Părintele normativ este starea când, cadrul didactic este deosebit de drastic, sever, impune restricții, interdicții și nu ține cont de doleanțele discipolului. Studentul se sufocă în mulțimea de norme impuse de pedagog și are frică să nu le nege cumva. La prima vedere pare că treburile merg bine, deoarece discipolul îndeplinește tot ce cere pedagogul, dar pericolul constituie în faptul că este periclitată individualitatea discipolului și el nu poate fi suficient de creativ, fapt oportun pentru o instituție de instruire în domeniul artelor.

Avantajele acestei stări se constituie în faptul că transmite elemente ale propriei structuri socio-profesionale, favorizând astfel integrarea discipolului. Dezavantajele acestei stări derivă din faptul, că este rigid, poate inhiba exprimarea individuală a studentului, ignorând sensibilitatea acestuia sau cenzurându-i creativitatea.

Soluția optimală pentru procesul didactic rezidă în practicarea alternativă a ambelor stări de spirit conform principiului: atunci când discipolul manifestă inițiativă, este creativ, cadru didactic comunică cu el ca un Părinte grijuliu, iar când studentul este leneș, apatic, lipsit de inițiativă, pedagogul se comportă ca un Părinte normativ.

Starea de spirit Adult (A) are o foarte mică legătură cu vârsta individului și se referă la modul său de a gândi.

Adultul este orientat spre realitatea obiectivă, acumulează informațiile de toate proviniențele din mediul ambiant pentru a analiza fapte, calcula probabilități, lua decizii, defini obiective, evalua rezultate, etc. Spre exemplu: „Dacă profesorul mi-a propus să interpretez această lucrare, înseamnă că mă consideră talentat“, „Deoarece publicul nu a aplaudat, înseamnă că n-a înțeles mesajul, deci trebuie să încerc într-un alt mod să interpretez acest fragment“, „Studentul N. nu-l agreează pe colegul C., astfel nu este rezonabil să-i înțe în duet“

Individul care se află în *starea de spirit Adult* este apt să furnizeze anumite informații, să expună opinii, judecăți, dar este gata să asculte opiniile altuia și dacă e cazul, să-și schimbe opiniile sau judecățile.

Dacă *Adultul* deține informații insuficiente sau inexacte, el nu va putea aprecia corect realitatea exterioară și va fi preocupat de completarea sau concretizarea acesteia. Anume din acest motiv, deseori individul fiind în această *stare de spirit* nu poate lua decizii operative. Atunci când un student/masterand formulează întrebări, solicită informații adăugătoare el se află în *starea de spirit Adult* și încearcă să înțeleagă cele relatate de profesor. Cadrul didactic trebuie să actualizeze această *stare de spirit* la student/masterand atunci când vrea ca discipolul să participe în luarea unor decizii și să fie responsabil pentru aceste decizii. Spre exemplu: la etapa selectării repertoriului, cadrul didactic discută de la egal la egal cu studentul/masterandul care lucrări sunt cele mai reprezentative pentru a scoate în evidență talentul și abilitățile discipolului.

Avantajul acestei stări de spirit se constituie în faptul că are capacitatea de a integra potențialul celorlalte stări de spirit.

Pentru cadrul didactic dezavantajul rezidă în faptul, că dacă nu reușește să integreze nevoile Părintelui și pe cele ale Copilului, poate părea „rece“, fără sisteme de valori și sentimente profunde. Dezvoltarea sa interioară este lentă și îi trebuie mult timp pentru a deveni realmente capabil să direcționeze comportamentul altor persoane.

Starea de spirit Copil este prima din cele trei care se manifestă la nivelul individului. Ea dovedește, sub formă de senzații interne sau externe, toate nevoile și dorințele manifestate de o persoană și le exprimă ca sisteme de comportamente autentice, deseori impulsive.

Starea de spirit Copil face referință la: *Copilul Adaptat* (Rebel sau Supus), *Copilul Creator*, *Copilul Spontan*.

Copilul Adaptat manifestă reflexe condiționate, fie de supunere (*Copil Supus*), fie de revoltă (*Copil Rebel*). *Copilul Adaptat Supus* reacționează cu supunere la figurile parentale și la normele instituționale impuse. Ține cont întotdeauna de părerea celorlalți, respectă uzanțele și normele, fiind în același timp

rezervat. Se arată încântat de ce i se spune și privește mereu spre interlocutor, așteptând să sesizeze aprobarea acestuia în ceea ce face. Este comportamentul specific studenților când sunt ascultați.

Avantajele se constituie în faptul că se străduiește să fie un bun executant.

Dezavantajele sunt reprezentate de faptul că este prea supus, iar acest aspect conduce la indecizie sau neliniște.

Copilul Adaptat Rebel reacționează împotriva figurilor parentale și a instituțiilor în general, acceptă greu normele impuse propriei persoane. Se manifestă în mod nonconformist și poate ajunge până la violență. Îi place să „taie“ cuvintele celor care i se adresează, să ridice vocea, să suradă malițios, ironic. Poate fi obraznic, încalcă normele buneii cuviințe, vorbește tare, violent, energic, are un debit verbal rapid, adeseori incoerent.

Dezavantajul constă în excesul de revoltă care generează tensiuni, agitație, violența care se întoarce împotriva propriei persoane.

Copilului Creator (denumit și „Micul Profesor“) îi sunt specifice ideile neobișnuite, „magice“, intuițiile, etc.

Copilul Creator apare deseori ca un idealist, lipsit de simțul realității, absorbit de propriile-i vise, care trăește într-o lume inventată. Are o privire „strălucitoare“, activă, inteligentă, uneori chiar agitată. Deseori este „dus pe gânduri“. Pune întrebări și așteaptă răspunsuri pentru ca să-și confirme intuițiile sau/și presupunerile. Detestă munca nerelevantă și poate nega anumite obligațiuni.

Avantajele se constituie în faptul că stimulează activitatea de creație și pe cea artistică, înțelege bine și poate să „intre“ în pielea altuia, fapt extrem de necesar pentru viitorii actori, regizori.

Dezavantajele survin din superficialitate, împărtășirea unor idealuri magice și superstiții.

Copilul Spontan face trimitere la senzații și emoții. *Copilul* Spontan se manifestă ca o persoană liberă, spontană, naturală, asemănându-se cu un copil mic. Ține foarte puțin cont de constrângerile mediului social în care trăiește. Îi place să se amuze, să exploateze și să creeze. Are o privire directă, foarte expresivă. Se exteriorizează fără a se jena sau a-i păsa de reacțiile anturajului. *Copilul* Spontan este baza biologică a personalității, deoarece se referă la simțuri și include nevoile, senzațiile și emoțiile ce apar, în mod natural, la o persoană. Spre exemplu: „Îmi este teamă că publicul nu va înțelege corect cele jucate pe scenă“, „Mă supără această repetare a unora și acelorași misanscene, în fiecare spectacol“, „Regizorul nu vrea să înțeleagă că nu pot pronunța această replică cu spatele la public și asta mă sufocă“, etc. Avantajul se constituie în faptul că protejează celelalte tipuri de *Copil*.

Avantajele se constituie în faptul că este o sursă de energii și plăcere pentru un timp limitat. Dezavantajul survine din faptul că se poate manifesta ca un „sălbatic“ sau îl pot năpădi lacrimile. Sentimentalismul îl face inteligibil pentru ambianță și astfel poate fi ușor manipulat.

Această *stare de spirit* conține, în general, „înregistrarea“ experiențelor trăite de *Copil* și modalitățile (emoțiile și comportamentele) prin care el a reacționat. Este greu să-ți imaginezi activitatea unui artist care nu trece prin această stare.

Fiecare din aceste *stări de spirit* are propriile manifestări pozitive și negative pe care le specificăm în tabelul nr. 1.

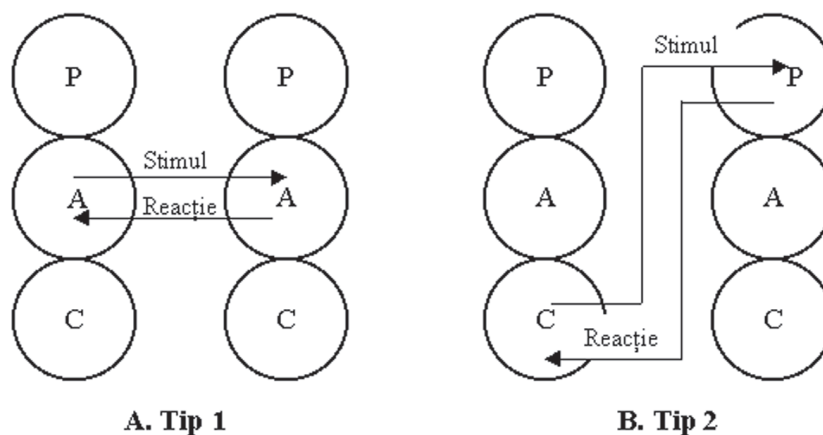
Tabelul nr. 1. Manifestări pozitive și negative ale stărilor de spirit

<i>Stări de spirit</i>	Manifestare pozitivă	Manifestare negativă
<i>Părintele</i> normativ	Impune limite, drepturi și obligații, urmărind aplicarea acestora.	Devalorizează, constrânge, banalizează și chiar „reduce la tăcere“.
<i>Părintele</i> grijuliu	Sfătuiește, protejează, susține și își dă acordul.	Nu protejează, uneltește, înnăbușă și împiedică.
<i>Adultul</i>	Rezolvă probleme, prevede și impulsionează propriile acțiuni întreprinse.	Funcționarea sa necorespunzătoare, non-funcționarea sau funcționarea exclusivistă. Câteodată se pierde în detalii, căutând prea multe informații.
<i>Copilul</i> adaptat	Se protejează, învață, se apără și reacționează.	Se autodistrugă, se devalorizează, provoacă.

<i>Copilul Creator</i>	Se „descurcă” repede, inventează și găsește „drumul cel mai scurt”.	Percepe realitatea conform dorințelor sale, trăiește într-o lume „magică” și este prizonierul propriilor „jocuri”.
<i>Copilul Spontan</i>	Este plin de viață, liber, natural.	Poate (și se poate) răni, nu ține cont de realitatea social-economică.

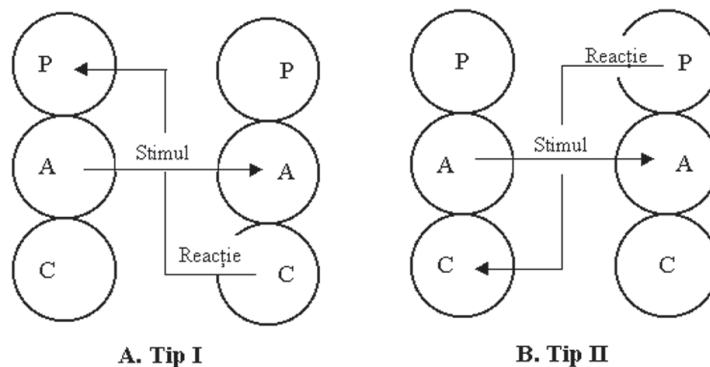
În procesul didactic ambii subiecți manifestă toate aceste stări de spirit și pedagogul trebuie să testeze exact care din ele este constatată la moment la discipol pentru a realiza un comportament care îi poate asigura eficiența necesară [1, p. 91]. Trebuie să recunoaștem, că în procesul didactic, când se repetă secvențe din spectacole, pedagogii ușor trec în starea de spirit Copil, atât de benefică pentru procesul de creație. Totodată pentru cadru didactic este extrem de important să „recondiționeze” permanent starea „Copil”, punând-o sub guvernarea stării „Adult” pentru a realiza un comportament controlat și constructiv.

Pentru asigurarea înțelegerii dintre indivizi Eric Berne [2, p.73] atenționează la oportunitatea realizării corecte a liniilor tranzacționale în oricare proces de comunicare interumană, indiferent de faptul este asta o comunicare neformală sau formalizată (subordonată unor reguli instituționale).

În desenele de mai sus constatăm relația vectorială paralelă, care constată că stimulul lansat de un individ trezește la partener reacția așteptată de primul. Spre exemplu: dacă profesorul îi spune studentului „E necesar să verificăm partitura pentru a avea certitudinea că nu sunt greșeli” (o propunere făcută de un Adult, care presupune o reacție a Adultului) și studentul răspunde: „Eu am făcut acest lucru, dar putem să mai verificăm odată (o reacție a Adultului). În acest caz constatăm tipul 1 de relații tranzacționale care asigură o bună înțelegere. Dacă același student îi spune profesorului: „M’am plictisit să verific de atâtea ori partitura, poate o facem altă dată” (o propunere făcută de Copil,) și profesorul îi răspunde: „Da, e puțin tentantă această procedură, dar pentru a avea certitudinea că totul a fost făcut corect va trebui să facem acest lucru” (o reacție a Părintelui înțelegător), la fel vom constata prezența vectorilor paraleli de tipul 2 și deci, avem certitudinea că ei se vor înțelege.

În situația când la aceeași frază „E necesar să verificăm partitura pentru a avea certitudinea că nu sunt greșeli” (o propunere făcută de un Adult, care presupune o reacție a Adultului) studentul răspunde: „V-am spus că am verificat-o. Dumnezeu voastră nu aveți încredere în mine, credeți că vreau să vă mint?” (o reacție a Copilului) constatăm intersectarea vectorilor conform tipului I. Sau la aceeași propunere se răspunde: „Cum se poate să nu aveți încredere în mine. Cum se poate să mă tratați într-un așa mod?” (o reacție a Părintelui normativ), constatăm intersectarea vectorilor de tipul II. În ambele situații înțelegerea nu este posibilă. Oricare comunicare interumană solicită în mod oportun prezența vectorilor paraleli pentru a asigura înțelegerea interlocutorilor. Neînțelegerile apar în oricare moment când constatăm intersectarea vectorilor tranzacționali.

În *activitatea didactică* stările de spirit se manifestă prin comportamentul individului și pot deveni inteligibile pentru parteneri prin descifrarea mesajelor verbale, și celor neverbale (gesturilor, privirii, vocii, etc). Un pedagog bun poate lectura comportamentul discipolului său, pentru a actualiza anume *acea stare de spirit*, care va asigura eficiența *procesului didactic*.

Referințe bibliografice

1. POPESCU, D. *Arta de a comunica*. București: Editura Economică, 1998.
2. BERNE, E. *Jocuri și oameni*. Iași: Polirom, 2003.